

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор МГУ

д.ю.н., проф. Громовенко К.В.

« 31 » 08 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Галузь _____ 29 «Міжнародні відносини»
(шифр і назва напрямку підготовки)

Спеціальність(напряму підготовки) _____ 293 «Міжнародне право»
(шифр і назва спеціальності)

Назва освітньої програми _____ Міжнародне право

Інститут _____ права, економіки та міжнародних відносин
(назва факультету)

Ступінь вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) початковий рівень
(короткий цикл)

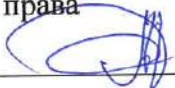
ОДЕСА
2021 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Практика Європейського суду з прав людини» розроблена відповідно до освітньої програми підготовки бакалавра за спеціальністю 293 – Міжнародне право

Розробник: доцент кафедри МПНП,
к.ю.н., доцент Ю.В. Чайковський

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Протокол № 1 від 27 серпня 2021 р.

Завідувач кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства доц. Андрейченко С.С.

31 серпня 2021 року

Гарант освітньої програми доц. Андрейченко С.С.

«27» 2021 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 4	Рік навчання	
Змістових модулів – 2	2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва)	Семестр	
Загальна кількість годин - 120	3-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 2	Лекції	
	28 год.	10 год.
	Практичні, семінарські	
	28 год.	8 год.
	Лабораторні	
	-	-
	Самостійна робота	
	64 год.	102 год.
	Індивідуальні завдання:	
	-	-
Вид контролю:		
залік	залік	

2. Мета і завдання дисципліни

Навчальна дисципліна «Практика Європейського суду з прав людини» акцентує увагу на актуальних питаннях діяльності Європейського суду з прав людини щодо тлумачення положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Розкриває питання тлумачення Судом права на життя, заборону катування, права на свободу та особисту недоторканість, права на справедливий суд, права на повагу до приватного і сімейного життя та інших прав зазначених у Конвенції та Протоколах до неї. Предметом вивчення навчальної дисципліни є практика Європейського суду з прав людини як субсидіарного інституту захисту прав людини закріплених у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Мета та завдання дисципліни – набуття теоретичних та практичних знань з Європейського права, ознайомлення з особливостями застосування ЄСПЛ положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, вироблення навичок роботи з рішеннями та практикою ЄСПЛ, вирішення правових питань на базі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

У результаті вивчення курсу Практики Європейського суду з прав людини студенти повинні опанувати:

знаннями: особливостей діяльності Європейського суду з прав людини та прийняття ним рішень, джерел діяльності ЄСПЛ, аспектів застосування практики ЄСПЛ в країнах континентальної та англосаксонської правових систем.

уміннями: аналізувати джерела європейського права й використати отримані при вивченні спецкурсу знання при рішенні професійних завдань; збору, систематизації, узагальнення отриманої інформації.

3. Формат курсу

В межах курсу проводяться читання лекцій з практики ЄСПЛ, починаючи з підстав діяльності, джерел, порядку звернення до ЄСПЛ і закінчуючи механізмом застосування його практики в Україні.

На практичних заняттях студенти демонструють рівень знань з визначеної теми, ведуться диспути та діалоги, а також готують індивідуальні завдання за окремими питаннями, що цікавлять їх найбільше, виступаючи з відповідними доповідями, а також приймають участь в обговоренні усіх тем курсу.

4. Компетентності та програмні результати навчання

У процесі реалізації програми дисципліни Практика Європейського суду з прав людини формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність до розуміння причинно-наслідкових зв'язків й уміння їх використовувати у професійній діяльності.

ЗК 5. Здатність пропонувати та обгрунтовувати власну позицію.

ЗК 9. Здатність до критичного аналізу та оцінки сучасних досягнень у сфері права.

Спеціальні (фахові) компетентності

ФК 9. Знання у сфері порівняльного правознавства; розуміння ролі порівняльного цивільного права, порівняльного кримінального права, порівняльного конституційного права, порівняльного судового права для сучасного правозастосування у відповідній сфері.

ФК 10. Здатність застосовувати набуті знання та вміння в практичних ситуаціях, розв'язувати типові задачі і проблеми у відповідній сфері права, у тому числі міжнародного права.

Результати навчання

РН 6. Пояснювати теоретичні та практичні аспекти імплементації норм міжнародного права.

РН 8. Демонструвати знання щодо захисту прав та законних інтересів фізичних осіб у міжнародній, іноземних та вітчизняній національних юрисдикціях.

РН 10. Орієнтуватися в системі міжнародних стандартів прав людини, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

РН 22. Брати участь у фахових дискусіях з міжнародно-правової проблематики.

1. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Вступ до курсу.

Реформи Суду та сучасна система судочинства у Європейському суді з прав людини.
Юрисдикційна структура Суду. Повноваження одноособових суддів, комітетів, палат, Великої палати.

Розмежування термінів «прецедентне право» та «судова практика». Поняття «прецедент Європейського суду з прав людини».

Місце прецедентного права в системі права Ради Європи. Вплив рішень Європейського Суду на внутрішнє право держав - учасниць Конвенції.

Принципи тлумачення Європейським Судом з прав людини положень Конвенції та Протоколів до неї

Правові стандарти та правові позиції як результат тлумачення Конвенції Європейським Судом з прав людини. Аналіз автономних термінів.

Види юрисдикційних актів Європейського суду з прав людини. Пілотні рішення.

Тема 2. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на життя

Право на життя у сенсі ст. 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011 рр.)

Обставини, за яких позбавлення життя визнається правомірним. Визначення пропорційності застосування сили, що спричинило позбавлення життя. Протоколи № 6 та № 13 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Негативні і позитивні зобов'язання держав - учасниць Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод у зв'язку із забезпеченням права на життя.

Обов'язковість проведення розслідування випадків застосування державою сили, що привело до позбавлення життя.

Тема 3. Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони катувань, нелюдського та принижуючого гідність поводження або покарання

Загальна характеристика ст.3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011 рр.).

Співвідношення Міжнародних стандартів щодо неналежного поводження з людьми.

Види неналежного поводження (катування, нелюдське поводження або покарання принижуюче гідність поводження або покарання) і критерії їх розмежування.

Поняття «катування» у сенсі ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Поняття нелюдського поводження або покарання

Поняття поводження або покарання що принижує гідність

Особливі категорії ст. 3 (видача/висилка, очікування смертної кари, тілесні покарання неповнолітніх та дискримінація.)

Негативні і позитивні зобов'язання держав – учасниць Конвенції в рамках ст.3 Конвенції.

Проведення розслідування випадків неналежного поводження з людьми. Порядок оскарження порушень ст. 3 на національному рівні.

Визначення доказів щодо неналежного поводження з людьми в сенсі ст.3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Тема 4. Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони рабства і примусової праці

Загальна характеристика ст.4 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2017рр.).

Сфера дії гарантій, наданих статтею 4 Конвенції: визначення рабства і примусової праці у практиці ЄСПЛ.

Значення терміну "примусова чи обов'язкова праця" та її обмеження.

Тема 5. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу та особисту недоторканність

Загальна характеристика ст.5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011рр.).

Сфера дії гарантій, наданих статтею 5 Конвенції: поняття свободи, поняття позбавлення волі і поняття законності у трактуванні Європейського Суду з прав людини.

Умови визнання арешту законним і гарантії прав заарештованих і затриманих. Вимоги до законодавства держав - учасниць Конвенції.

Допустимі підстави позбавлення волі та їх тлумачення Європейським Судом з прав людини.

Межі відповідальності держави за забезпечення права на свободу осіб, які перебувають під його юрисдикцією;

Процесуальні засоби захисту від довільного позбавлення волі, надані статтею 5 Конвенції.

Умови надання компенсації жертві позбавлення волі, виробленого в порушення положень статті 5 Конвенції.

Негативні і позитивні зобов'язання держави щодо забезпечення права на свободу та особисту недоторканність

Тема 6. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на справедливий суд

Загальна характеристика ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також ст. ст. 2, 3 та 4 Протоколу № 7 до Конвенції.

Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також ст.ст. 2,3 та 4 Протоколу № 7 до Конвенції (1959-2011рр.).

Поняття суду. Право доступу до правосуддя, його зміст і обсяг. Юридичні і фактичні перешкоди доступу до правосуддя. Умови доступу до правосуддя та його припустимі обмеження.

Поняття розумного строку та публічність судового розгляду в тлумаченні Європейського Суду з прав людини.

Тлумачення принципу презумпції невинності Європейським Судом з прав людини.

Тлумачення поняття справедливий судовий розгляд. Принцип рівності.

Поняття ефективності здійснюваного захисту. Умови безкоштовного надання послуг захисника.

Тема 7. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на ефективний засіб правового захисту

Загальна характеристика ст. 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Поняття ефективності засобів правового захисту. Обсяг і характер зобов'язань держави відповідно до ст. 13 Конвенції.

Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011рр.).

Вимога про вичерпання національних засобів правового захисту до звернення до міжнародних судових органів

Особливі обставини, які звільняють заявника від обов'язку вичерпати внутрішні правового захисту. Вибір доступних засобів правового захисту

Перешкоджання ефективному здійсненню права на індивідуальні петиції

Державні органи, здатні забезпечити ефективний засіб правового захисту: вимоги їх незалежності від органу, який допустив порушення права, і правомочності приймати юридично обов'язкові рішення.

Тема 8. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до приватного та сімейного життя, житла і кореспонденції

Загальна характеристика ст.8 та 12 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також ст. 5 Протоколу № 7 до Конвенції.

Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 8 та 12 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також ст. 5 Протоколу № 7 до Конвенції (1959-2011рр.).

Поняття "сім'я" та "сімейне життя" в сенсі статті 8 та статті 12 Конвенції в тлумаченні Європейського Суду з прав людини.

Право вступати у шлюб та створювати сім'ю.

Вимоги щодо поваги до сімейного життя. Негативні і позитивні зобов'язання.

Тлумачення поняття "приватне життя". Свобода вибору імені та прізвища. Свобода вибору сексуальної орієнтації та поведінки, а також способу життя. Негативні і позитивні зобов'язання держав у сфері поваги приватного життя.

Право на повагу житла і кореспонденції. Поняття "житло" та "кореспонденція" в тлумаченні Європейського Суду з прав людини.

Тема 9. Практика Європейського суду з прав людини щодо свободи вираження поглядів, свободи думки, совісті та релігії

Загальна характеристика ст. 9 та ст. 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 9 та ст. 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011рр.).

Визначення та розмежування інформації та ідей, що знаходяться під захистом статті 10 Конвенції.

Компоненти свободи вираження поглядів: свобода дотримуватися певної думки, свобода отримувати і поширювати інформацію без втручання органів державної влади і незалежно від державних кордонів.

Право доступу до інформації. Свобода засобів масової інформації висвітлювати питання, які становлять публічний інтерес. Межі свободи журналістів. Доступ до інформації, необхідної для публікації. Захист джерел інформації.

Межі допустимої критики щодо політичних діячів, державних органів і приватних осіб. Співвідношення фактів та оціночних суджень, змісту і форми висловлювання. Допустимість попередніх обмежень на публікації.

Свобода слова та публікації комерційного характеру.

Поняття "думки" і "переконання" в тлумаченні Європейського Суду з прав людини.

Елементи свободи думки, совісті і релігії: свобода сповідувати релігію або переконання, а також свобода змінювати їх.

Форми вираження релігії та вірувань, що знаходяться під захистом статті 9 Конвенції. Гарантії свободи релігійних об'єднань.

Відмова від військової служби з моральних або релігійних міркувань

Допустимі підстави для втручання у здійснення свободи думки, совісті і релігії, їх відмінність від підстав, передбачених у статтях 9 і 10 Конвенції.

Тема 10. Практика Європейського суду з прав людини щодо права власності. Загальна характеристика ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011 рр.).

Тлумачення Європейським судом з прав людини терміну "майно".

Сфера дії статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції: гарантія безперешкодного користування наявним майном.

Поняття і види втручання у здійснення права власності.

Обмеження, пов'язані з використанням майна. Позбавлення майна, поняття та умови допустимості. Виплата компенсації у разі вилучення майна.

Тема 11. Практика Європейського суду з прав людини щодо захисту прав дитини

Права дитини у контексті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ, у яких стороною виступає дитина.

Представництво інтересів дитини у ЄСПЛ.

Спілкування між батьком і дитиною як ключовий елемент сімейного життя.

Право на повагу до сімейного життя позашлюбних дітей.

Право доступу до дитини батька, якому не надано право опіки над ним.

4. Структура навчальної дисципліни

№ з/п	ТЕМИ	Всього	Аудиторне заняття		Сам.раб.
			у тому числі лекції	семинар	
1.	Вступ до курсу	10	2/1	-	6/10
2	Практика Європейського суду з прав людини щодо права на життя	7	2/1	2/2	6/10
3.	Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони катувань, нелюдського та принижуючого гідність поводження або покарання	7	2/1	2/	6/10
4.	Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони рабства і примусової праці	7	2/1	2/	6/10
5.	Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу та особисту недоторканність	5	2/1	2/2	6/10
6.	Практика Європейського суду з прав людини щодо права на справедливий суд	3	4/1	4/2	6/10
7.	Практика Європейського суду з прав людини щодо права на ефективний засіб правового захисту	3	2/1	2/1	6/10

№ з/п	ТЕМИ		Аудиторне заняття		Сам.раб.
8.	Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до приватного та сімейного життя, житла і кореспонденції	3	4/1	4/1	6/8
9.	Практика Європейського суду з прав людини щодо свободи вираження поглядів, свободи думки, совісті та релігії	3	2/1	4/-	6/8
10.	Практика Європейського суду з прав людини щодо права власності. Загальна характеристика ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.	3	4/1	4/-	6/8
11.	Практика Європейського суду з прав людини щодо захисту прав дитини	3	2/-	2/-	4/8
	ВСЬОГО, годин	120	28/10	28/8	64/102

5. Теми семінарських занять

Тема 1. Вступ до курсу.

1. Реформи Суду та сучасна система судочинства у Європейському суді з прав людини.
2. Юрисдикційна структура Суду. Повноваження одноособових суддів, комітетів, палат, Великої палати.
3. Розмежування термінів «прецедентне право» та «судова практика». Поняття «прецедент Європейського суду з прав людини».
4. Місце прецедентного права в системі права Ради Європи. Вплив рішень Європейського Суду на внутрішнє право держав - учасниць Конвенції.
5. Принципи тлумачення Європейським Судом з прав людини положень Конвенції та Протоколів до неї
6. Правові стандарти та правові позиції як результат тлумачення Конвенції Європейським Судом з прав людини. Аналіз автономних термінів.
7. Види юрисдикційних актів Європейського суду з прав людини. Пілотні рішення.

Тема 2. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на життя

1. Право на життя у сенсі ст. 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
2. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011 рр.)
3. Обставини, за яких позбавлення життя визнається правомірним. Визначення пропорційності застосування сили, що спричинило позбавлення життя. Протоколи № 6 та № 13 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
4. Негативні і позитивні зобов'язання держав - учасниць Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод у зв'язку із забезпеченням права на життя.
5. Обов'язковість проведення розслідування випадків застосування державою сили, що привело до позбавлення життя.

Тема 3. Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони катувань, нелюдського та принижуючого гідність поведіння або покарання

1. Загальна характеристика ст.3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

2. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011pp.).
3. Співвідношення Міжнародних стандартів щодо неналежного поводження з людьми.
4. Види неналежного поводження (катування, нелюдське поводження або покарання принижуюче гідність поводження або покарання) і критерії їх розмежування.
5. Поняття «катування» у сенсі ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
6. Поняття нелюдського поводження або покарання
7. Поняття поводження або покарання що принижує гідність
8. Особливі категорії ст. 3 (видача/висилка, очікування смертної кари, тілесні покарання неповнолітніх та дискримінація.)
9. Негативні і позитивні зобов'язання держав – учасниць Конвенції в рамках ст.3 Конвенції.
10. Проведення розслідування випадків неналежного поводження з людьми. Порядок оскарження порушень ст. 3 на національному рівні.
11. Визначення доказів щодо неналежного поводження з людьми в сенсі ст.3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Тема 4. Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони рабства і примусової праці

1. Загальна характеристика ст.4 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
2. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2017pp.).
3. Сфера дії гарантій, наданих статтею 4 Конвенції: визначення рабства і примусової праці у практиці ЄСПЛ.
4. Значення терміну «примусова чи обов'язкова праця» та її обмеження.

Тема 5. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу та особисту недоторканність

1. Загальна характеристика ст.5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
2. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011pp.).
3. Сфера дії гарантій, наданих статтею 5 Конвенції: поняття свободи, поняття позбавлення волі і поняття законності у трактуванні Європейського Суду з прав людини.
4. Умови визнання арешту законним і гарантії прав заарештованих і затриманих. Вимоги до законодавства держав - учасниць Конвенції.
5. Допустимі підстави позбавлення волі та їх тлумачення Європейським Судом з прав людини.
6. Межі відповідальності держави за забезпечення права на свободу осіб, які перебувають під його юрисдикцією;
7. Процесуальні засоби захисту від довільного позбавлення волі, надані статтею 5 Конвенції.
8. Умови надання компенсації жертві позбавлення волі, виробленого в порушення положень статті 5 Конвенції.
9. Негативні і позитивні зобов'язання держави щодо забезпечення права на свободу та особисту недоторканність

Тема 6. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на справедливий суд

1. Загальна характеристика ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також ст. ст. 2, 3 та 4 Протоколу № 7 до Конвенції.
2. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також ст.ст. 2,3 та 4 Протоколу № 7 до Конвенції (1959-2011pp.).

3. Поняття суду. Право доступу до правосуддя, його зміст і обсяг. Юридичні і фактичні перешкоди доступу до правосуддя. Умови доступу до правосуддя та його припустимі обмеження.
4. Поняття розумного строку та публічність судового розгляду в тлумаченні Європейського Суду з прав людини.
5. Тлумачення принципу презумпції невинності Європейським Судом з прав людини.
6. Тлумачення поняття справедливий судовий розгляд. Принцип рівності.
7. Поняття ефективності здійснюваного захисту. Умови безкоштовного надання послуг захисника.

Тема 7. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на ефективний засіб правового захисту

1. Загальна характеристика ст. 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Поняття ефективності засобів правового захисту. Обсяг і характер зобов'язань держави відповідно до ст. 13 Конвенції.
2. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011рр.).
3. Вимога про вичерпання національних засобів правового захисту до звернення до міжнародних судових органів
4. Особливі обставини, які звільняють заявника від обов'язку вичерпати внутрішні правового захисту. Вибір доступних засобів правового захисту
5. Перешкоджання ефективному здійсненню права на індивідуальні петиції
6. Державні органи, здатні забезпечити ефективний засіб правового захисту: вимоги їх незалежності від органу, який допустив порушення права, і правомочності приймати юридично обов'язкові рішення.

Тема 8. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до приватного та сімейного життя, житла і кореспонденції

1. Загальна характеристика ст.8 та 12 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також ст. 5 Протоколу № 7 до Конвенції.
2. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 8 та 12 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також ст. 5 Протоколу № 7 до Конвенції (1959-2011рр.).
3. Поняття "сім'я" та "сімейне життя" в сенсі статті 8 та статті 12 Конвенції в тлумаченні Європейського Суду з прав людини.
4. Право вступати у шлюб та створювати сім'ю.
5. Вимоги щодо поваги до сімейного життя. Негативні і позитивні зобов'язання.
6. Тлумачення поняття "приватне життя". Свобода вибору імені та прізвища. Свобода вибору сексуальної орієнтації та поведінки, а також способу життя. Негативні і позитивні зобов'язання держав у сфері поваги приватного життя.
7. Право на повагу житла і кореспонденції. Поняття "житло" та "кореспонденція" в тлумаченні Європейського Суду з прав людини.

Тема 9. Практика Європейського суду з прав людини щодо свободи вираження поглядів, свободи думки, совісті та релігії

1. Загальна характеристика ст. 9 та ст. 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
2. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 9 та ст. 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011рр.).
3. Визначення та розмежування інформації та ідей, що знаходяться під захистом статті 10 Конвенції.

4. Компоненти свободи вираження поглядів: свобода дотримуватися певної думки, свобода отримувати і поширювати інформацію без втручання органів державної влади і незалежно від державних кордонів.
5. Право доступу до інформації. Свобода засобів масової інформації висвітлювати питання, які становлять публічний інтерес. Межі свободи журналістів. Доступ до інформації, необхідної для публікації. Захист джерел інформації.
6. Межі допустимої критики щодо політичних діячів, державних органів і приватних осіб. Співвідношення фактів та оціночних суджень, змісту і форми висловлювання. Допустимість попередніх обмежень на публікації.
7. Свобода слова та публікації комерційного характеру.
8. Поняття "думки" і "переконання" в тлумаченні Європейського Суду з прав людини.
9. Елементи свободи думки, совісті і релігії: свобода сповідувати релігію або переконання, а також свобода змінювати їх.
10. Форми вираження релігії та вірувань, що знаходяться під захистом статті 9 Конвенції. Гарантії свободи релігійних об'єднань.
11. Відмова від військової служби з моральних або релігійних міркувань
12. Допустимі підстави для втручання у здійснення свободи думки, совісті і релігії, їх відмінність від підстав, передбачених у статтях 9 і 10 Конвенції.

Тема 10. Практика Європейського суду з прав людини щодо права власності. Загальна характеристика ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

1. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011 рр.).
2. Тлумачення Європейським судом з прав людини терміну "майно".
3. Сфера дії статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції: гарантія безперешкодного користування наявним майном.
4. Поняття і види втручання у здійснення права власності.
5. Обмеження, пов'язані з використанням майна. Позбавлення майна, поняття та умови допустимості. Виплата компенсації у разі вилучення майна.

Тема 11. Практика Європейського суду з прав людини щодо захисту прав дитини

1. Права дитини у контексті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
2. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ, у яких стороною виступає дитина.
3. Представництво інтересів дитини у ЄСПЛ.
4. Спілкування між батьком і дитиною як ключовий елемент сімейного життя.
5. Право на повагу до сімейного життя позашлюбних дітей.
6. Право доступу до дитини батька, якому не надано право опіки над ним.

7. Самостійна робота

До самостійної роботи студентів щодо вивчення дисципліни «Практика ЄСПЛ» включається:

1. Обов'язкове знайомство з науковою літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Внесення до конспекту розгорнутого плану відповіді на встановлені питання до кожного семінарського заняття, згідно програми курсу.
3. Обов'язкове конспектування матеріалів до тем, винесених на самостійний розгляд студентів, згідно тематичного плану дисципліни.
4. Підготовка та виконання реферату/доповіді/есе.
5. Пошукова робота з Інтернет-ресурсами.
6. Підготовка до семестрового контролю.

7. Підготовка до заліку.

Виконуючи самостійну роботу, студент знайомиться з рекомендованою в робочій програмі курсу літературою, яку він бере в бібліотеці чи в Інтернет ресурсах. Прочитані матеріали студент акумулює у власному конспекті у вигляді коментарів та нотаток до кожного пункту плану семінарського заняття та до окремих тем, винесених в робочій програмі на самостійне ознайомлення.

Конспект із виконаним завданням подається викладачу на перевірку під час проведення відповідного семінарського заняття, або в інший, визначений викладачем час.

Загальний підсумок самостійної роботи з вивчення курсу студент показує під час заліку.

Питання з кожної теми, які треба розглянути та законспектувати, вказані у таблиці.

8. Індивідуальні завдання

Тематика наукових доповідей

Творче есе на обрану тобою тему в рамках однієї з таких тематик:

1. «Роль практики ЄСПЛ у правовій системі України»
2. «Основоположні права людини».
3. «Виконання рішень ЄСПЛ в Україні»

9. Методи навчання

Використані методи навчання:

- за джерелом передачі та сприймання навчальної інформації - словесні, наочні, практичні;
  - за характером пізнавальної діяльності - пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький;
  - залежно від основної дидактичної мети і завдань - методи оволодіння новими знаннями, формування вмінь і навичок, перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок; методи усного викладу знань, закріплення навчального матеріалу, самостійної роботи студентів з осмислення й засвоєння нового матеріалу роботи із застосування знань на практиці та вироблення вмінь і навичок, перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок;
  - класифікація з точки зору цілісного підходу до діяльності у процесі навчання - методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; стимулювання й мотивація студента, контролю, самоконтролю, взаємоконтролю і корекції, самокорекції, взаємокорекції в навчанні.
- Доцільно виділяти чотири великих групи методів навчання.

I група методів: *Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.*

- словесні методи - бесіда, лекція.
- наочні методи - ілюстрація, демонстрація
- практичні методи: аналіз навчальних кримінальних справ, моніторинг ЗМІ, практичні роботи, реферати учнів
- Індуктивні методи. У практичній педагогіці індукція втілюється у принципі: від часткового до загального, від конкретного до абстрактного.
- Дедуктивний метод активніше розвиває абстрактне мислення, сприяє засвоєнню навчального матеріалу на основі узагальнень.
- репродуктивні методи
- творчі, проблемно-пошукові методи
- Проблемний метод
- навчальна робота під керівництвом викладача;
- самостійна робота учнів поза контролем викладача.

II група методів: *Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності.*

- роз'яснення мети навчального предмета;

- вимоги до вивчення предмета (орфографічні, дисциплінарні, організаційно-педагогічні);
- заохочення та покарання в навчанні: оцінка студента за успіхи, усне схвалення та осуд педагога.
- створення ситуації інтересу при викладанні того чи іншого матеріалу;
- пізнавальні рольові ігри, навчальні дискусії

III група методів: *Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.*

Основними функціями оцінювання навчальних досягнень є:

- контролююча, що передбачає визначення рівня досягнень окремого студента, виявлення рівня готовності до засвоєння нового матеріалу;
- навчальна - зумовлює таку організацію оцінювання навчальних досягнень, коли його проведення сприяє повторенню, уточненню та систематизації навчального матеріалу, удосконаленню підготовки студента;
- діагностично-коригуюча, що допомагає з'ясувати причини труднощів, які виникають під час навчання, виявити прогалини у знаннях і вміннях та корегувати його діяльність, спрямовану на усунення недоліків;
- стимулюючо-мотиваційна, що визначає тему, таку організацію оцінювання навчальних досягнень, коли його проведення стимулює бажання покращити свої результати, розвиває відповідальність і сприяє змагальності, формує мотиви навчання;
- виховна, що передбачає формування вміння відповідально й зосереджено працювати, застосовувати прийоми контролю та самоконтролю, розвиток якостей особистості: працелюбності, активності, охайності тощо.

Ця система спирається на загальнонавчаний дидактичний принцип міцності знань, умінь і навичок, який базується на таких вимогах:

- систематичність обліку та контролю;
- всеохопленість (усебічність, повнота) обліку та контролю;
- диференційованість (за окремим предметом) та індивідуальність (за стилем і формами контролю);
- об'єктивність оцінювання;
- урізноманітнення видів і форм контролю в діяльності викладача;
- єдність вимог до контролю з боку всього педагогічного колективу.

IV група методів: *Бінарні, інтегровані (універсальні) методи.*

Бінарні - подвійні, коли метод і форма зливаються в єдине ціле або два методи поєднуються в один.

словесні, наочні та практичні, об'єднавши їх за відповідними формами та визначивши чотири рівні їх застосування:

- на інформаційному, або догматичному, рівні словесна форма набуває бінарного характеру словесно-інформаційного методу;
- на проблемному, або аналітичному, рівні словесна форма набуває бінарного характеру словесно-проблемного методу;
- на евристичному, або пошуковому, рівні словесна форма набуває характеру словесно-евристичного методу;
- на дослідному рівні словесна форма набуває характеру словесно-дослідницького методу.

Інтегровані (універсальні) - це поєднання трьох-п'яти методів у єдине ціле під час організації навчання.

10. Методи контролю

Поточний контроль проводиться з метою перевірки рівня підготовленості студентів до виконання конкретної роботи, а також отримання оперативної інформації щодо якості засвоєння навчального матеріалу, керування навчальним процесом й вдосконалення методики проведення

занять, а також стимулювання самостійної роботи студентів. Він здійснюється під час проведення практичних занять.

Бали за поточний контроль з дисципліни дорівнюють середньо-виведеній оцінці поточної успішності студента (тобто оцінка складається з оцінок, одержаних під час практичних занять, які додаються і діляться на кількісний показник оцінок).

Поточний контроль успішності студента оцінюється за п'ятибальною шкалою. Якщо студент жодного разу не відповідав на практичних заняттях та за відповідний поточний контроль не має ніякої оцінки, то на цій підставі він не може бути допущеним до складання іспитів та заліків.

Підсумковий контроль потрібен щодо визначення результатів навчання на певному кваліфікаційному рівні або на окремих його завершальних етапах (ступеня досягнення навчальної мети з дисципліни, групи дисциплін, або її розділам). Підсумковий контроль включає семестровий контроль та державну атестацію студентів.

Семестровий контроль проводиться у формах семестрового іспиту, семестрового диференційованого заліку або семестрового заліку з конкретної навчальної дисципліни в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою. Результати семестрового контролю фіксуються в екзаменаційній відомості та заліковій книжці студента.

Заліки є формою перевірки засвоєння студентами навчального матеріалу, виконання курсових робіт, програм практик. Заліки можуть встановлюватися з дисципліни в цілому, або за її розділами. Заліки проводяться усно або письмово.

Заліки приймаються викладачем, який проводить заняття в групі, або тим, хто читає лекції з даної дисципліни. Викладач, як правило, виставляє заліки студентам, ще до початку заліку за результатами поточного контролю.

Результати заліків оцінюються: «зараховано», «не зараховано». Згідно навчальних планів в НУ «ОЮА» захист курсової роботи й практики оцінюється заліком з диференційованою оцінкою. Задовільні оцінки заліків заносяться у залікову відомість й залікові книжки студентів. Оцінки «не зараховано», «незадовільно» відмічають тільки у заліковій відомості.

Студент, який отримав при складанні заліку оцінку «не зараховано» або «незадовільно», має право повторно скласти залік з дозволу декана факультету (директора інституту) у встановленому порядку.

Якщо студент повторно не склав залік, він втретє складає залік перед комісією, до складу якої повинні входити не менш, ніж три викладача з кафедри, на якій викладається дисципліна, які призначаються завідувачем кафедрою.

У разі неявки студента на залік, у заліковій відомості робиться відмітка «не з'явився», яка завіряється підписом викладача.

Студент, який не з'явився на залік без поважної причини, вважається невстигаючим й підлягає відрахуванню з академії або йому дозволяється скласти залік у порядку ліквідації академічної заборгованості.

Семестровий іспит – це форма підсумкового контролю засвоєння студентами теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни за семестр, що проводиться як контрольний захід.

Проведення семестрових іспитів має мету перевірити й оцінити навчальну роботу студентів, рівень отриманих ними знань та вміння користуватися цими знаннями під час рішення практичних завдань. Іспити проводяться в період екзаменаційних сесій.

Студенти допускаються до семестрових іспитів за умов, що вони склали всі семестрові заліки з дисциплін, передбачених у поточному семестрі й захистили курсову роботу.

На семестровий іспит студент приходить з заліковою книжкою, яку пред'являє викладачу на початку іспиту.

Семестровий іспит приймається, як правило, лектором даного потоку. Форма проведення семестрового іспиту (усна чи письмова) визначається кафедрою й затверджується деканом факультету.

Результати семестрового іспиту оцінюються згідно з чотирибальною системою оцінювання: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно». Задовільна оцінка заноситься у екзаменаційну

відомість й в залікову книжку студента, а незадовільна – тільки у відомість. Екзаменаційні відомості складаються в одному екземплярі, підписуються деканом факультету; після складання іспитів остаточно оформлюються, одразу ж здаються до деканату та зберігаються там як документи строгої звітності до закінчення студентами академії, після чого вони здаються на зберігання до архіву як документи постійного зберігання.

Оцінка оголошується студенту одразу ж після закінчення відповіді.

Студент, який отримав на семестровому іспиті оцінку «незадовільно», має право повторно скласти іспит з дозволу декана факультету у встановленому порядку.

Якщо студент повторно отримав оцінку «незадовільно» при складанні семестрового іспиту, за його бажанням він може бути допущений деканом факультету до складання семестрового іспиту у третій раз. Втретє студент складає семестровий іспит перед комісією, до складу якої повинні входити не менш, ніж три викладача на чолі з завідувачем кафедрою, на якій викладається дисципліна, які призначаються деканом факультету.

У разі неявки студента на семестровий іспит в екзаменаційній відомості робиться відмітка «не з'явився», яка завіряється підписом викладача.

Викладач має право виставити студенту оцінку до початку семестрового іспиту за результатами його участі у практичних заняттях, конференціях або інших видах навчальних занять з даної дисципліни, але не нижче «добре». Для цього він на початку екзаменаційної сесії доповідає на засіданні кафедри про результати поточного контролю і на підставі цього виноситься рішення кафедри щодо того, хто з студентів може отримати семестровий іспит за результатами поточного контролю.

Підсумковий контроль у формі заліку за наступним списком питань :

1. Реформи Суду та сучасна система судочинства у Європейському суді з прав людини.
2. Юрисдикційна структура Суду. Повноваження одноособових суддів, комітетів, палат, Великої палати.
3. Розмежування термінів «прецедентне право» та «судова практика». Поняття «прецедент Європейського суду з прав людини».
4. Місце прецедентного права в системі права Ради Європи. Вплив рішень Європейського Суду на внутрішнє право держав - учасниць Конвенції.
5. Принципи тлумачення Європейським Судом з прав людини положень Конвенції та Протоколів до неї
6. Правові стандарти та правові позиції як результат тлумачення Конвенції Європейським Судом з прав людини. Аналіз автономних термінів.
7. Види юрисдикційних актів Європейського суду з прав людини. Пілотні рішення.
8. Право на життя у сенсі ст. 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
9. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011 pp.)
10. Обставини, за яких позбавлення життя визнається правомірним. Визначення пропорційності застосування сили, що спричинило позбавлення життя. Протоколи № 6 та № 13 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
11. Негативні і позитивні зобов'язання держав - учасниць Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод у зв'язку із забезпеченням права на життя.
12. Обов'язковість проведення розслідування випадків застосування державою сили, що привело до позбавлення життя.
13. Загальна характеристика ст.3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
14. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011 pp.).
15. Співвідношення Міжнародних стандартів щодо неналежного поводження з людьми.

16. Види неналежного поведження (катування, нелюдське поведження або покарання принижуюче гідність поведження або покарання) і критерії їх розмежування.
17. Поняття «катування» у сенсі ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
18. Поняття нелюдського поведження або покарання
19. Поняття поведження або покарання що принижує гідність
20. Особливі категорії ст. 3 (видача/висилка, очікування смертної кари, тілесні покарання неповнолітніх та дискримінація.)
21. Негативні і позитивні зобов'язання держав – учасниць Конвенції в рамках ст.3 Конвенції.
22. Проведення розслідування випадків неналежного поведження з людьми. Порядок оскарження порушень ст. 3 на національному рівні.
23. Визначення доказів щодо неналежного поведження з людьми в сенсі ст.3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
24. Загальна характеристика ст.4 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
25. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2017pp.).
26. Сфера дії гарантій, наданих статтею 4 Конвенції: визначення рабства і примусової праці у практиці ЄСПЛ.
27. Значення терміну «примусова чи обов'язкова праця» та її обмеження.
28. Загальна характеристика ст.5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
29. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011pp.).
30. Сфера дії гарантій, наданих статтею 5 Конвенції: поняття свободи, поняття позбавлення волі і поняття законності у трактуванні Європейського Суду з прав людини.
31. Умови визнання арешту законним і гарантії прав заарештованих і затриманих. Вимоги до законодавства держав - учасниць Конвенції.
32. Допустимі підстави позбавлення волі та їх тлумачення Європейським Судом з прав людини.
33. Межі відповідальності держави за забезпечення права на свободу осіб, які перебувають під його юрисдикцією;
34. Процесуальні засоби захисту від довільного позбавлення волі, надані статтею 5 Конвенції.
35. Умови надання компенсації жертві позбавлення волі, виробленого в порушення положень статті 5 Конвенції.
36. Негативні і позитивні зобов'язання держави щодо забезпечення права на свободу та особисту недоторканність
37. Загальна характеристика ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також ст. ст. 2, 3 та 4 Протоколу № 7 до Конвенції.
38. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також ст.ст. 2,3 та 4 Протоколу № 7 до Конвенції (1959-2011pp.).
39. Поняття суду. Право доступу до правосуддя, його зміст і обсяг. Юридичні і фактичні перешкоди доступу до правосуддя. Умови доступу до правосуддя та його припустимі обмеження.
40. Поняття розумного строку та публічність судового розгляду в тлумаченні Європейського Суду з прав людини.
41. Тлумачення принципу презумпції невинності Європейським Судом з прав людини.
42. Тлумачення поняття справедливий судовий розгляд. Принцип рівності.
43. Поняття ефективності здійснюваного захисту. Умови безкоштовного надання послуг захисника.

44. Загальна характеристика ст. 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Поняття ефективності засобів правового захисту. Обсяг і характер зобов'язань держави відповідно до ст. 13 Конвенції.
45. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011pp.).
46. Вимога про вичерпання національних засобів правового захисту до звернення до міжнародних судових органів
47. Особливі обставини, які звільняють заявника від обов'язку вичерпати внутрішні правового захисту. Вибір доступних засобів правового захисту
48. Перешкоджання ефективному здійсненню права на індивідуальні петиції
49. Державні органи, здатні забезпечити ефективний засіб правового захисту: вимоги їх незалежності від органу, який допустив порушення права, і правомочності приймати юридично обов'язкові рішення.
50. Загальна характеристика ст.8 та 12 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також ст. 5 Протоколу № 7 до Конвенції.
51. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 8 та 12 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також ст. 5 Протоколу № 7 до Конвенції (1959-2011pp.).
52. Поняття "сім'я" та "сімейне життя" в сенсі статті 8 та статті 12 Конвенції в тлумаченні Європейського Суду з прав людини.
53. Право вступати у шлюб та створювати сім'ю.
54. Вимоги щодо поваги до сімейного життя. Негативні і позитивні зобов'язання.
55. Тлумачення поняття "приватне життя". Свобода вибору імені та прізвища. Свобода вибору сексуальної орієнтації та поведінки, а також способу життя. Негативні і позитивні зобов'язання держав у сфері поваги приватного життя.
56. Право на повагу житла і кореспонденції. Поняття "житло" та "кореспонденція" в тлумаченні Європейського Суду з прав людини.
57. Загальна характеристика ст. 9 та ст. 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
58. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 9 та ст. 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011pp.).
59. Визначення та розмежування інформації та ідей, що знаходяться під захистом статті 10 Конвенції.
60. Компоненти свободи вираження поглядів: свобода дотримуватися певної думки, свобода отримувати і поширювати інформацію без втручання органів державної влади і незалежно від державних кордонів.
61. Право доступу до інформації. Свобода засобів масової інформації висвітлювати питання, які становлять публічний інтерес. Межі свободи журналістів. Доступ до інформації, необхідної для публікації. Захист джерел інформації.
62. Межі допустимої критики щодо політичних діячів, державних органів і приватних осіб. Співвідношення фактів та оціночних суджень, змісту і форми висловлювання. Допустимість попередніх обмежень на публікації.
63. Свобода слова та публікації комерційного характеру.
64. Поняття "думки" і "переконання" в тлумаченні Європейського Суду з прав людини.
65. Елементи свободи думки, совісті і релігії: свобода сповідувати релігію або переконання, а також свобода змінювати їх.
66. Форми вираження релігії та вірувань, що знаходяться під захистом статті 9 Конвенції. Гарантії свободи релігійних об'єднань.
67. Відмова від військової служби з моральних або релігійних міркувань
68. Допустимі підстави для втручання у здійснення свободи думки, совісті і релігії, їх відмінність від підстав, передбачених у статтях 9 і 10 Конвенції.

69. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1959-2011рр.).
70. Тлумачення Європейським судом з прав людини терміну "майно".
71. Сфера дії статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції: гарантія безперешкодного користування наявним майном.
72. Поняття і види втручання у здійснення права власності.
73. Обмеження, пов'язані з використанням майна. Позбавлення майна, поняття та умови допустимості. Виплата компенсації у разі вилучення майна.
74. Права дитини у контексті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
75. Статистика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ, у яких стороною виступає дитина.
76. Представництво інтересів дитини у ЄСПЛ.
77. Спілкування між батьком і дитиною як ключовий елемент сімейного життя.
78. Право на повагу до сімейного життя позашлюбних дітей.
79. Право доступу до дитини батька, якому не надано право опіки над ним.

11. Шкала оцінювання

11.1. Критерії національної шкали

На оцінку «відмінно» (5 балів) - заслуговує повна, правильна і точна відповідь студента, яка свідчить про те, що він володіє навчальним матеріалом, термінами, може чітко висловлювати свою думку, порівнювати, робити логічні висновки, що крім матеріалу, яким студент оволодів у процесі вивчення навчальної дисципліни, що окрім матеріалів підручнику, він використовував додаткові матеріали: нормативно-правові акти, монографічну та іншу літературу.

На оцінку «добре» (4 бали) - заслуговує повна і правильна відповідь, яка вказує на те, що студент взагалі володіє навчальним матеріалом, термінами, може висловити свою думку, зробити порівняльний аналіз, логічні висновки, але його знання, в основному, базуються на матеріалах підручнику або навчального посібнику.

На оцінку «задовільно» (3 бали) - заслуговує правильна, але неповна відповідь, яка свідчить про те, що студент вивчав матеріал, але не може логічно та повно висловити свою думку, з будь-яких умов не може зробити порівняльного аналізу, що знання його носять обмежений рамками підручнику матеріал.

На оцінку «незадовільно» (2 бали) - заслуговує відповідь, яка є неправильною та неповною, свідчить про те, що студент не розуміє значення термінів, не може ними апелювати.

На оцінку «незадовільно» (1 бал) – заслуговує відсутність відповіді студента на поставлене запитання, або відсутність без поважних причин самого студента під час проведення поточного або підсумкового контролів.

10.2. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю

			повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій з навчальної дисципліни.
2. Плани практичних занять із навчальної дисципліни.

13. Рекомендована література

1. Дамирли М.А., Анцупова Т.А. Прово Совета Европы: схемы, таблицы, определения и комментарии. Учебное пособие. – Изд.2-е, изм. – Одесса:Феникс. – 2008. – 284 с.
2. Де Сальвиа М. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002г. — СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004.-1072 с.
3. Дженис М., Кэй Р., Бредли Э. Европейское право в области прав человека: Практика и комментарии. М., 1997.
4. Европейская конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия: право и практика. Перевод с английского / Гомьен Д., Зваак Л., Харрис Д.; Науч. ред.: Архипова Л.Б. - М.: Изд-во МНИМП, 1998. - 600 с.
5. Порівняльне прецедентне право з прав людини / С.В. Шевчук. – К.: Реферат, 2002. – 344 с.
6. Шевчук Станіслав. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. — К. : Реферат, 2006. — 848с.
7. Thomas Hammarberg. Human rights in Europe: no grounds for complacency. - 2011. - 370 p.
8. Steven C. Greer. The European Convention on Human Rights: Achievements, Problems and Prospects (Cambridge Studies in European Law and Policy). Publisher: Cambridge University Press (January 15, 2007). - 386 p.
9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року // Офіційний вісник України від 16.04.1998 - 1998 р., № 13, / № 32 від 23.08.2006 /, С. 270.
10. Вибрані рішення Європейського суду з прав людини щодо України – 2008. / Харківська правозахисна група; - Харків: Права людини, 2011 р. – 512 с.
11. Вибрані рішення Європейського суду з прав людини щодо України – 2007. / Харківська правозахисна група; - Харків: Права людини, 2010 р. – 388 с.
12. Вибрані рішення Європейського суду з прав людини щодо України – 2006. / Харківська правозахисна група; - Харків: Права людини, 2008 р. – 496 с.
13. Вибрані рішення Європейського суду з прав людини щодо України – 2005. / Харківська правозахисна група; - Харків: Права людини, 2008 р. – 536 с.
14. Вильдхабер Л. Роль и значение прецедента в деятельности Европейского Суда по правам человека // Право и политика. 2001. № 8. С. 102-109.
15. Глотов С. А., Мазаев В.Д. Современная концепция прав человека в принципах и нормах Совета Европы: Путеводитель по специальному лекционному курсу для студентов. М., 2001.
16. Гомиен Д. Путеводитель по Европейской конвенции о защите прав человека. Страсбург, 2000.
17. Даниленко Г. М. Международная защита прав человека: Вводный курс. М., 2000.
18. Европейский Суд по правам человека. Броуган (Brogan) и другие против Соединенного Королевства. Решение от 29 ноября 1988 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.1. С. 610-636.

19. Европейский Суд по правам человека. Голдер (Colder) против Соединенного Королевства. Решение от 21 февраля 1975 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.1. С. 39-80.
20. Европейский Суд по правам человека. Кьелдсен (Kjeldsen), Буек Мадсен (Busk Madsen) и Педерсен (Pedersen) против Дании. Решение от 7 декабря 1976 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.1. С. 138-148.
21. Европейский Суд по правам человека. Маркс (Marckx) против Бельгии. Решение от 13 июня 1979 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2т. М., 2000. Т.1. С. 231-270.
22. Европейский Суд по правам человека. Национальный профсоюз полиции Бельгии (National Union of Belgian Police) против Бельгии. Решение от 27 октября 1975 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.1. С.81-102.
23. Европейский Суд по правам человека. Хорнсби (Hornsby) против Греции. Решение от 19 марта 1997 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2т. М., 2000. Т.2. С. 428-439.
24. Европейский Суд по правам человека. Эйри (Airey) против Ирландии. Решение от 9 октября 1979 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2т. М., 2000. Т.1. С. 271-287.
25. Европейский Суд по правам человека. Энгель (Engel) и другие против Нидерландов. Решение от 8 июня 1976 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.1. С. 103-137.
26. Европейский Суд по правам человека. Ильхан (Ilhan) против Турции. Решение от 27 июня 2000 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные постановления 1999-2001 гг. и комментарии. М., 2002. С. 49-85.
27. Европейский Суд по правам человека. Кайя (Kaуа) против Турции. Решение от 19 февраля 1998 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2т. М., 2000. Т.2. С. 475-495.
28. Европейский Суд по правам человека. Кипр против Турции. Решение от 10 мая 2001 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные постановления 1999—2001 гг. и комментарии. М., 2002. С. 443-563.
29. Европейский Суд по правам человека. Курт (Kurt) против Турции. Решение от 25 мая 1998 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2т. М., 2000. Т.2. С. 509-533.
30. Европейский Суд по правам человека. Макканн (McCann) и другие против Соединенного Королевства. Решение от 27 сентября 1995 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.2. С. 123-149.
31. Европейский Суд по правам человека. Сёринг (Soering) против Соединенного Королевства. Решение от 7 июля 1989 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.1. С. 637-658.
32. Европейский Суд по правам человека. Аксой (Aksoy) против Турции. Решение от 18 декабря 1996 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.2. С.339-361.
33. Европейский Суд по правам человека. Венсаид, (Bensaid) против Соединенного Королевства. Решение от 6 февраля 2001 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные постановления 1999-2001 гг. и комментарии. М., 2002. С. 251-268.
34. Европейский Суд по правам человека. Валашинас (Valasinas) против Литвы. Решение от 24 июля 2001 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные постановления 1999—2001 гг. и комментарии. М., 2002. С. 9-38.
35. Европейский Суд по правам человека. Гусинский (Gusinsky) против России. Решение о приемлемости жалобы от 7 марта 2002 года // Журнал российского права. 2002. № 7. С. 119-128.
36. Европейский Суд по правам человека. Джабари (Jabari) против Турции. Решение от 11 июля 2000 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные постановления 1999—2001 гг. и комментарии. М., 2002. С. 39-49.
37. Европейский Суд по правам человека. Ильхан (Ilhan) против Турции. Решение от 27 июня 2000 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные постановления 1999—2001 гг. и комментарии. М., 2002. С. 49-85.

38. Европейский Суд по правам человека. Калашников (Kalashnikov) против России. Решение от 15 июля 2002 года // Российская газета. 2002. 17, 19 октября.
39. Европейский Суд по правам человека. Кипр против Турции. Решение от 10 мая 2001 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные постановления 1999—2001 гг. и комментарии. М., 2002. С. 443-563.
40. Европейский Суд по правам человека. Курт (Kurt) против Турции. Решение от 25 мая 1998 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.2. С. 509-533.
41. Европейский Суд по правам человека. Ранинен (Raninen) против Финляндии. Решение от 16 декабря 1997 года // Европейский Суд по правам человека: процедура и практика по делам военнослужащих. М., 2001. С. 156—173.
42. Европейский Суд по правам человека. Рибич (Ribitsch) против Австрии. Решение от 4 декабря 1995 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.2. С. 166-173.
43. Европейский Суд по правам человека. Сельмуни (Selmouni) против Франции. Решение от 28 июля 1999 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные постановления 1999—2001 гг. и комментарии. М., 2002. С. 86-118.
44. Европейский Суд по правам человека. Сёринг (Soering) против Соединенного Королевства. Решение от 7 июля 1989 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.1. С. 637-658.
45. Европейский Суд по правам человека. Томази (Tomasi) против Франции. Решение от 27 августа 1992 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.1. С.755-767.
46. Европейский Суд по правам человека. Чахал (Chahal) против Соединенного Королевства. Решение от 15 ноября 1996 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.2. С. 260-295.
47. Европейский Суд по правам человека. Аксой (Aksoy) против Турции. Решение от 18 декабря 1996 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.2. С.339-361.
48. Европейский Суд по правам человека. Бранниган (Branigan) и Макбрайд (McBride) против Соединенного Королевства. Решение от 26 мая 1993 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.1. С. 796-819.
49. Европейский Суд по правам человека. Броуган (Brogan) и другие против Соединенного Королевства. Решение от 29 ноября 1988 года // Европейский Суд по правам человека: Избранные решения: В 2 т. М., 2000. Т.1. С. 610-636.

Інформаційні ресурси

1. <https://www.rada.gov.ua/> - Офіційний веб-портал Верховної Ради України
2. <http://kmu.gov.ua> - Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України
3. <http://www.osvita.org.ua/> - Освітній портал
4. <http://studrada.com.ua/libonline> - Центральний юридичний портал України
5. <http://www.reyestr.court.gov.ua/> - Єдиний державний реєстр судових рішень
6. <http://www.nbuv.gov.ua/> - Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
7. <https://supreme.court.gov.ua/> - Офіційний веб-портал Верховного Суду
8. База рішень Європейського суду з прав людини HUDOC database
<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng>
9. Бюро Договоров Совета Европы <http://www.conventions.coe.int/?lg=ru>
10. Міністерство юстиції України <http://minjust.gov.ua>
11. Міністерство закордонних справ України <http://mfa.gov.ua>
12. Офіс Совета Европы в Украине <http://coe.kiev.ua/>
13. Официальный сайт Европейского суда по правам человека <http://www.echr.coe.int/>
14. Совет Европы <http://coe.int>

Розробив:
Доцент кафедри

Ю.В.Чайковський